

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Elekes Boldizsár*

Cím: *Museum a Halászbástyán*

Forrás: *Kulturális Újság*

Bp.
(Hely)

1931. IX. 19.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

408

Főv. lev.

"1931"

Idő

Személy

Helyszám

Museum a Halászbástyán

Kiállították a székesfőváros középkori köemlékeit — A Lapidáriumot rövid időn belül megnyitják

(A Nemzeti Újság tudósítójától.) Mikor estétkint kiillagítják a Halászbástyát, az ember nem tud betelni a fehéren fénylő köcsipkés álomvárral. Olyan szép, oly áhitattal tekint fel rá mindenki, — magyar és külföldi. Az ívek, oszlopok és toronyok, mind mintha valami tündérkirálykisasszony kertjét szegélyeznék.

De szép a Halászbástya a nap ragyogásában is. Budán csak két elegáns korzó van. A krisztinavárosi oldalon húzódó bástya-sétány és a Halászbástya. A Halászbástya azonkívül még az idegentorgalomnak is igen fontos pontja. Sohasem mulasztják el, hogy szépséges fővárosunkat innen is benutassák a külföldi vendégeknek, akiket minden áldott nap autócarrak hoznak el ide is...

S akik az idén nyáron odafönt jártak, bizonyára nem gondoltak arra, hogy a Halászbástya — museum. Olyan museum, amely a magyar főváros történelmének köemlékeit őrzí.

Mikor a Mátyás-templomot restaurálták és Schulek mester tervei szerint a sok időmarta követ is kicserélték, Kuzsinszky professzorban érett tervvé az az eszme, hogy a főváros köemlékeit itt gyűjtsék össze s a rendezés nehéz és igen nagy körütekintést igénylő munkáját két kiváló régész, Horváth Henrik dr. egyetemi magántanár, muzeumi őr és Pachér Béla

dr., a Városházán a képzőművészeti ügyök referense pár nap mulva már be is fejezik, úgy hogy a Lapidáriumot a közeljövőben megnyithatják.

A fővárosi museum vezetősége helyesen tette, hogy a két testvérváros köemlékeit a vár legszébb és mindenki által hozzáférhető helyén gyűjtötte össze és nagy szakértelemmel, megfelelően csoportosítva ezt a kis kőmuzeumot most megnyitja.

Két museum — egy museum

A Lapidárium, Buda és Pest középkori emlékének kőtára a vár- és dóm-museum, tehát két museum-típus szintézise és mint ilyen egyetlen a világon. Ez a két museum-fajta sehol sincs egyesítve, mint itt történt igen szerencsésen. Az anyag java a koronázó főtemplomból és a királyi várból származik.

A Halászbástya nagy északi saroktoronya alatt van a museum, amelynek alsó termében hat apszis, a felsőben pedig hét fülke van megtömve. Az alsó teremhez még egy tágas előcsarnok és két csatlakozó folyosó is tartozik. A bejáratnál most állítják fel a bástya stílusához pázolódó kovácsolt vaskaput.

A koronázó főtemplom restaurációja alkalmmával az eredeti oszloprészeket, szobortörzöket, pilléereket és más figurás alkatrészeket kicserélték s ezeket Kuzsinszky Bálint kérésére

a Halászbástyában raktározta el. Helyükre a templomban belül és kívül a régi, erős pizskéi márvány- és mészkőszobrok és oszlopok helyére

silány homokkőből készült dekorációkat raktak, amelyek bizony máris töredeznek, omladoznak. A torony cifrái pedig egymásután potyognak le. Az ősi kövekből, figurákból alig hagytak meg valamit a templomban.

A királyi várból a Bástya-museum számára a mohácsi vész előtti emlékeket gyűjtötték össze.

A harmadik lelőcentrum a koronázó főtemplom és a bástya szegletében álló hatalmas épület, a mai állampénztár, az egykori híres Domonkos-templom, a negyedik pedig a Buda-keszi-ut mellett állott Szent Lőrincz nevét viselő páloskolostor kötőmege. A többi anyag véletlen lelet és a fővárosi museum rendszeres gyűjtési tevékenységének eredménye.

Séta a gazdag Lapidáriumban

Ha az állampénztári épület (melyen ma is jól látszik a dóm-jelleg) mögött megyünk az északi nagy toronyhoz, a rácson túl beléphe-tünk az előcsarnokba, ahol a főkomplexumokból kapunk mindjárt egy kis izelítőt. A Mátyás-templomból hatalmas faragott szőlőindákkal és fűtökkel (ezek különben a középkori magyar faragóművészet igen gyakori motívumai) díszített zárkó áll elől, amely valószínűen a kóruson lehetett és az egyik kapuról szintén szép szőlődiszes ivtöredék. A Domonkosok-templomából két sarkó. Az egyik lovagi kripta-fedőlap 1388-ból, (hogy kié volt, nem tudjuk, mert az írás olvashatatlan) a másik 400 körüli polgári sarkó, amelynek

érdekes kulturhistóriai vonatkozása van. Még pedig az, hogy a XV. század elején a polgárság itt már igen erős alkotmányjogi és társadalmi szerepet játszott, ami abból is kitűnik, hogy a lovagi sarkó mellett lelték. A kőre egyébként mérleget véstek, tulajdonosa tehát valószínűen valami kereskedő-ember lehetett.

A királyi várból egy nagyon szép faragott és motívált vörösmárvány konzolt, grám-követ helyeztek itt el.

A legrégebb emlékek

A csatlakozó folyosórészben vannak a legrégebb emlékek az Árpádok korából. Valamennyi római stíliú és részben még a XI. századból. Budapest története szempontjából ez a rész talán a legfontosabb, mert igen sok vonatkozásban élénk fényt vet az Árpádok alatti életre. A legnagyobb és legpompásabb darab, egy nagy pillérfej, amelyet a kirándulók is ismernek, mert sokáig a svábhegyi Béla-kutban volt beépítve.

A főhelyiségben, amely köré apszisok sorakoznak, középen van elhelyezve egy Zsigmond király korából való és részben rekonstruált szép szökőkút. Körülötte piramisszerűen felépített állványokon kisebb díszes építészeti töredékek vannak a királyi várból. Érdekes,

nygy majdnem mindegyiken rajt a mester-
jegy.

Balról jobbra indulva, az első fülkében
nyert elhelyezést a középkori magyar szobrász-
szoknak a Domonkos-templomból megmentet-
százötven sarköve, köztük Nagy Lajos idejé-
ből és három igen szép vörösmárvány em-
lékmű.

Kulturtörténeti vonatkozása miatt érdekes
felemlíteni egy 1373-ban elhunyt florentin hu-
manistának a sarkövét, amelyen ez a felírás
áll: *Bud'e migravit ad Deum* (Budán az Ur-
hoz szállt.)

A következő fülkében egy francia és ismét
egy florentin ember sarköve van Zsigmond
korából, továbbá két finoman kiképezett töre-
dek Máttyás idejéből és Nagy Lajos korából
Abel mester művészi síremléke.

A következő apszist a XV. századból szár-
mazó tizenkét darab héberfelírás érdekes
sarkő tölti ki, amelyek a fehérvári kapu mel-
lett terülő egykori zsidótemetőből kerültek
elő.

A másik folyosórészen a koronázó templom-
ból származó nagybeméretű pillérfőket, ta-
lapzatokat, zárköveket és bordatöredékeket
állították ki. Azonkívül itt vannak az összes
kis sarkőtöredékek is. (Itt még lehet speku-
lálni, kutatni, hogy melyik darab mihez tar-
tozott s milyen korból való.)

Szűz Mária-szobor a bástya tornyában

Fent az emeleten két első fülkéjében figurá-
lis frizek vannak, két darabról sejtik, hogy
apostol-szobrok alkatrészei. Igen szép helyre
került egy rendkívül finom, kidolgozott és
anatómiailag elegánstartású Szűz Mária-
szobordarab és egy *Keresztelő Szent János*-
szobor felső része. Külön fülkét kaptak a
budai királyi vár vörösmárvány maradványai,
amelyek kivétel nélkül mind Máttyás korából
származnak. Eddig azt hittük, hogy Máttyás
palotájából csak az az egyetlen oszlopdarab
maradt meg, amely az Attila-köruton, a vár
alatti park szélén van felállítva. Nem, maradt
még egy s más, de ez mind itt van a Halász-
bástya muzeumban.

Az apszisban oldalt áll egy páratlanul szép
Madonna-szobor, piszkei vörösmárványból.
Nyilván olasz munka, mert *Donatello* hatását
mutatja. A szomszéd figura angyal, melynek
lábai elé tették letörött fejét. A következő

apszisban a Zsigmond király várából az ugy-
nevezett *friss palotából* származó feltűnően
nagyeméretű mész- és homokkő-töredékek kap-
tak helyet. A lemelegpöbbs darab egy óriási
kőteggpillér, amely vilószínűen a *friss palota*
lovagtermének közepén állott. Itt vannak még
kiállítva a várból származó, de a Nemzeti
Muzeum tulajdonát képező eredeti vörösmár-
vány ép és töredék darabok műkömáslatai is,
amelyekkel a fővárosi muzeum gondos vezo-
tósége kiegészítette és aránylag tökéletessé
tette ezt a történelmi dokumentum-gyűjte-
ményt.

Most már csak kettő hiányzik, a tárgyak
megszámozása és a többnyelvű katalógus,
amely azonban rövidesen kikerül a nyomdáb-
ból és akkor már ünnepélyes keretek között
megnyithatják a *lapidáriumot*.

Magyar archeológiát a magyar iskolákba

Emlékszem, gimnazistakoronban, mennyit
néztem és gondolkoztam a régiségtanok szép
képein. Azok jobbra az ókorral s az ókor kul-
turájáról beszéltek. *Ideje volna, hogy a köz-
oktatási főhatóságok arra is gondoljanak,
hogy a középiskolai archeológiát a magyar
mult köemlékével és azok magyarázatával ki-
bővítsék. Igen szép anyagot dolgozhatnak
fel a tankönyvírók és a tapasztalat mutatja,
hogy a magyar emlékekről szívesen hallgat és
szívesen tanul a magyar diák.*

Eperjesen, vagy valahol a környéken talál-
tak egyszer egy kőlapot. Egy lovas alak van
rajta. XIII. századbéli magyar vitéz, aki a
jobb keze hüvelykujján sólymot tart. Erről a
vitézről szép és tanulságos regényt kerekített
ki *Tarcsai György* (a nemrég elhunyt
Divald Kornél írói neve) *Mikó solymár* címen.
Ez a Mikó mentette meg a Felvidék legfelső
megyéit a garázda tatárhordáktól. A tatár-
járás magyar hőse volt ő, de neve teljesen
feledésbe merült. Egy lekes magyar író ásta
ki nemes alakját a századok avarja alól és
a róla szóló írás a XIII. század közepének
nagyszerű kulturtörténeti tükre is.

...Ő, mennyi minden szépet fel lehetne
igy dolgozni...!

*Régészeink kitünő munkát végeznek és
most már komolyan gondolni kell arra, hogy
a pedagógus társadalom utjár a magyar mult
feltárt emlékeit közkinccsé tegyük.*

Elekes Boldizsár